

Evrei români care au contribuit la construcția Israelului: Sara Aaronsohn, eroina mișcării de rezistență NILI

În mai 2019 am publicat în Baabel un articol despre marele agronom Aaron Aaronsohn. <https://baabel.ro/2019/05/evrei-romani-care-au-contribuit-la-construcția-israelului-aaron-aaronsohn-primul-israelian-din-epoca-moderna/>

[Acum voi scrie despre sora lui, Sara.](#) Împreună cu familia și câțiva prieteni apropiați, Sara și Aaron Aaronsohn au întemeiat una din cele mai mari organizații de spionaj pro-britanice din Orientul Apropiat din timpul Primului Război Mondial

Familia Aaronsohn, originară din Bacău, s-a stabilit în Ereț Israel în 1882. Evreii din România veniți în primul val de imigrație au fost printre întemeietorii coloniilor Zichron Yaakov, Rișon LeTion și Roș Pina. Familia Aaronsohn, se ocupa de agricultură, dar erau implicați și în chestiuni de securitate a evreilor și în chestiuni politice. Familia avea patru fii, Aaron, T̄vi, Șmuel și Alexander și două fiice, Sara și Rivka. În timpul Primului Război mondial, ei au înființat în casa lor din Zichron Yaakov organizația NILI menită să-i ajute pe britanici în războiul contra Imperiului Otoman.

Fiii familiei Aaronsohn

Cel mai cunoscut este primul, Aaron, despre care am mai scris. El a găsit strămoșul sălbatic al grâului, o descoperire care i-a adus faima. El a participat la activitățile de spionaj ale grupului NILI și a intrat și în politică. Și-a găsit moartea în 1919, într-un accident tragic, când un avion militar britanic s-a prăbușit în Canalului Mânecii.

Cel de al doilea, T̄vi, este cel mai puțin cunoscut din toți frații. Toată viața a fost agricultor. El a acționat în Galileea, a înființat două colonii și a contribuit la dezvoltarea altora. După descoperirea organizației NILI, el a fost arestat și torturat. T̄vi a murit în 1929, la vârsta de 51 de ani.

Următorul frate, Șmuel, a absolvit școala agricolă Mikve Israel, încheindu-și apoi studiile de agronomie în Algeria. La întoarcere a lucrat alături de fratele său mai mare, Aaron, la ferma agricolă de cercetare de la Atlit. El a fost singurul din familie care nu a participat la activitățile de spionaj al grupului NILI. A trăit până în 1950.

Ultimul dintre frați, Alexander, a învățat la școala condusă de marele educator și lingvist Ițhak Epstein din Roș Pina, iar în 1910 a plecat la studii în SUA. Încă din 1915, împreună cu Aaron și cu prietenul familiei, Avșalom Feinberg, a

căutat să facă legătura cu britanicii pentru a contribui la eliberarea țării de sub jugul otoman. Alexander s-a înrolat în armata britanică în serviciul de spionaj. Pentru serviciu excepțional în spatele liniilor inamicului a fost înaintat la gradul de căpitan și decorat de regele George V. În anii 1930, în timpul atacurilor arabilor în frunte cu muftiul Amin El-Husseini, prietenul lui Hitler, el a fost o sursă de informații extrem de importante pentru britanici. Alexander era și un om al cărții: a scris în reviste și a publicat cărți. A murit în Franța, la Nisa, în 1948, cu două luni înainte de întemeierea statului Israel, pentru care luptase toată viața.

Rivka Aaronsohn, mezină a familiei, a fost o personalitate deosebită, simbolul iubirii romantice de la începutul erei moderne în Eretz Israel. Logodnicul ei, Avshalom Feinberg, era un tânăr chipeș, prieten al familiei și unul dintre întemeietorii organizației NILI. Povestea lor a intrat în panteonul marilor iubiri.

El i-a scris una din cele mai frumoase poezii de dragoste din literatura ebraică. Poezia *Elef neșikot* (o mie de săruturi) a fost scrisă în decembrie 1910, ca început al unei scrisori de dragoste.

O mie de săruturi, iubita mea

Așa îți termină îndrăgostiții scrisorile către iubitele lor O mie de săruturi, iubita mea

Așa îmi încep eu scrisoarea către tine, iubita mea. Vai, cât îmi doresc să te sărut

O mie de săruturi, iubita mea.

Pe această poezie se bazează șlagărul *Elef neșikot*, devenit faimos în interpretarea lui Yehoram Gaon. Textul a fost scris de Mirit Șem Or, iar muzica de Țvika Pik. https://youtu.be/TZxqzG0_fKo

În 1917 Avshalom Feinberg a fost ucis în drum spre Egipt, într-o acțiune a organizației NILI. Rivka i-a rămas credincioasă toată viața și nu s-a căsătorit niciodată. Până la moartea ei din 1981, Rivka s-a dedicat păstrării amintirii familiei sale, a organizației NILI și a locului unde s-a născut și a trăit: Zichron Yaakov.

Sara Aaronsohn, fiica cea mare a familiei, s-a născut la Zichron Yaakov în 1890. La fel ca frații ei, a terminat școala locală, excelând la studiul limbilor, dar și la istorie, cunoașterea Bibliei și literatură franceză. În primăvara anului 1914 ea s-a căsătorit cu Haim Avraham, un negustor înstărit, originar din Bulgaria. Cuplul a trăit la Istanbul. Sara a păstrat legături strânse cu membrii familiei și cu prietenii. Între timp a început Primul Război Mondial. Scrisorile erau citite de cenzura otomană. Încă de atunci Sara și-a dovedit talentul pentru acțiuni subversive. Ea a găsit un mod de a scrie adevărul despre situația din Imperiul Otoman fără știrea cenzurii. Textul secret îl scria pe plic și îl acoperea cu timbrele. Scrisorile i le-a trimis surorii ei mai mici, Rivka, și i-a dat de înțeles printr-o aluzie în limba franceză: „Dacă te interesezi de flori și plante, uite-te după *bul* și o să găsești soiuri noi.” (În ebraică *bul* = timbru, iar în franceză este prescurtarea de la *boulevard*.) Cenzorul turc nu a înțeles. Rivka a scos timbrele și corespondența a continuat pe această cale.

Căsnicia nu a fost prea reușită, Sara și-a părăsit soțul și a căutat să se întoarcă la familia ei – ceea ce nu era simplu pe vreme de război, mai ales că pe atunci în Imperiul Otoman (și nu numai), o femeie nu putea călători singură. Spre norocul ei, un membru al organizației *Hașomer* tocmai venise la Istanbul pentru a încerca să-i elibereze pe soții Israel și Mania Șohat, conducătorii organizației, care fuseseră exilați de turci. Misiunea lui a eșuat, dar Sara și-a găsit în el un însoțitor. Pe drum, ei au fost martori la genocidul armean și Sara a înțeles că aceeași soartă i-ar putea aștepta pe evrei. Acesta a fost principalul motiv pentru care a hotărât să se opună turcilor și să sprijine forțele britanice.

Cei doi prieteni, Aaron Aaronsohn și Avshalom Feinberg, doreau și ei să-i ajute pe britanici să elibereze țara de jugul otoman. Ei au înființat organizația clandestină NILI care avea ca scop să spioneze în favoarea britanicilor, adunând informații despre trupele otomane. Sara li s-a alăturat, începându-și astfel activitatea în domeniul spionajului, iar după moartea lui Avshalom, ea i-a luat locul în conducerea organizației, împreună cu Iosef Lișanski. Sara aduna informațiile și se îngrijea de activitatea agenților și de finanțarea lor, dar fiind bolnavă de malarie, ea nu putea călători pentru a ține legătura directă cu agenții răspândiți în toată țara. Totuși ea a condus în același timp și ferma de la Atlit și l-a îngrijit pe tatăl ei.

Cea mai mare problemă o reprezenta ostilitatea populației locale, care se temea că turcii vor descoperi rețeaua de spionaj și ca urmare toți evreii din țară vor avea de suferit. Conducătorii coloniei Zichron Yaakov au rugat-o să înceteze acțiunile de spionaj, dar ea a refuzat net.

Ea a condus organizația timp de nouă luni. Majoritatea informațiilor au fost transmise prin intermediul unei nave britanice. Dar pentru a nu depinde exclusiv de britanici, ea a folosit și porumbei mesageri. Metoda a funcționat perfect, până când unul dintre porumbei a poposit tocmai în curtea comandantului turc al orașului Cezareea, care ținea și el porumbei voiajori. Acesta s-a mirat să vadă un porumbel străin cu un mesaj legat de labă. Pe hârtie erau semne ciudate, scrisoarea fiind criptată. Comandantul a devenit suspicios. Sara a aflat, a distrus porumbeii, precum și documentele.

Între timp Avshalom Feinberg dispăruse, iar Naaman Belkind, vărul lui, a plecat în căutarea lui. Turcii l-au prins când încerca să treacă linia frontului și l-au ținut la arest timp de trei zile, dar el nu a divulgat secretele legate de NILI. Turcii erau gata să-l elibereze. Dar din păcate familia lui i-a trimis un palton, fără să știe că în buzunar era o listă a activităților organizației NILI, precum și o listă cu numele și adresele tuturor participanților.

Membrii NILI au înțeles că se apropie sfârșitul. Sara a distrus ultimele documente. Câteva zile mai târziu, în perioada sărbătorii de Sucot, turcii au asediat Zichron Yaakov. Numai Iosef Lișanski a reușit să fugă. La început i-au arestat pe tatăl ei și pe fratele ei, Țvi, apoi au arestat-o și pe ea. Toți au fost torturați. Turcii voiau să afle despre activitatea organizației, despre colaboratorii ei și mai ales ce informații au fost transmise britanicilor.

Sara a fost torturată trei zile în șir. Ea și-a asumat întreaga răspundere, încercând să-i scape pe tovarășii ei. A treia zi, când trebuia să fie transferată la Nazaret pentru continuarea investigațiilor, turcii i-au permis să treacă pe acasă ca să se spele. Ea a intrat în casă încătușată, dar dreaptă. A scos pistolul din ascunzătoarea din baie și s-a sinucis. Trei zile s-a zbătut între viață și moarte, dar nu a dezvăluit nimic turcilor.

Sara a fost înmormântată alături de mama ei. În 1956, sora mai mică, Rivka, a transformat casa părintească din Zichron Yaakov într-un muzeu al familiei Aaronsohn și al organizației NILI. Se poate vedea corespondența, ascunzătoarea unde a fost pistolul, ultima scrisoare a Sarei și multe alte obiecte din această extraordinară familie.

De la NILI la Mosad

Familia Aaronsohn, o familie de evrei orășeni au emigrat din România într-o provincie a Imperiului Otoman și au început o viață de agricultori într-o regiune mlăștinoasă, total nepotrivită agriculturii. În pofida tuturor greutăților, imigranții de la sfârșitul secolului al XIX-lea au pus bazele agriculturii israeliene moderne. Tradiția organizației NILI a fost continuată mai târziu de unul din cele mai performante sisteme de informații din lume, de la care toate celelalte încearcă să învețe. Această organizație a fost condusă de o femeie tânără, fiica cea mare a familiei, Sara, care și-a dat viața pentru acest scop nobil. O eroină și o patriotă desăvârșită.

Cu aceste fapte eroice au justificat sensul numelui de NILI, o abreviere a dictonului biblic *neṭah israel lo iešaker* „Cel ce este tăria lui Israel nu minte” (1Sam. 15:29).

A apărut în revista Baabel, decembrie 2021